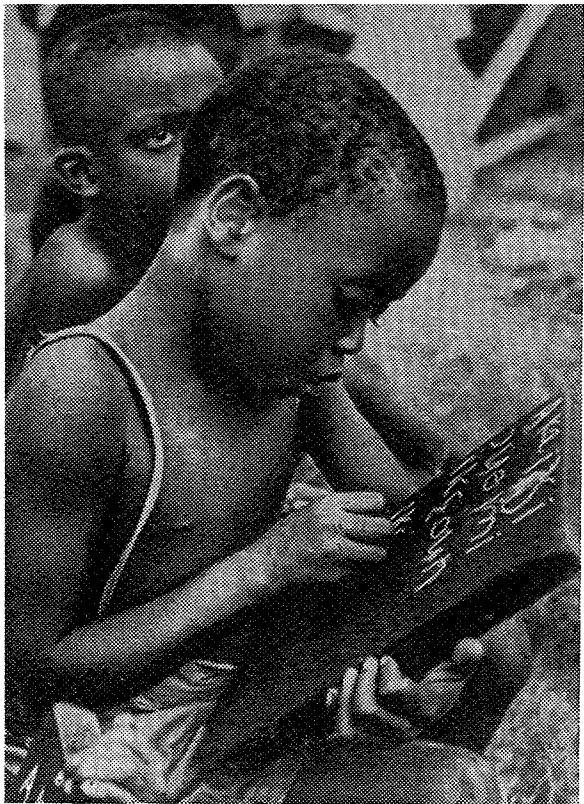

MENS

en Wereld

Slechts een formule?

Het is bar moeilijk en eist haast bovenmenselijke inspanning. Kijk eens wat een aandacht, wat een overgave aan de taak; het vormen van letters. Zijn kollega denkt mee, misschien dikteert hij wel ernstige woorden, vol geheimzinnige inhoud. En daar zitten wij nu, in Nigeria, en leren schrijven en lezen, net als Keesje in Amsterdam of John in New York. Het enige onderscheid is dat Keesje en John geen uitzonderingen zijn temidden van hun leeftijdgenoten maar deze twee geleerden wel en dan ook nog dat Kees' vader en grootvader en overgrootvader allemaal konden lezen en schrijven en de vaders van de Nigeriaantjes het nooit geleerd hebben.

Als zij het kunnen, zullen zij hun volk kunnen leiden, men zal tegen hen opzien, men zal hen eren, als zij ouder zijn geworden. Zullen zij dan gelukkiger worden? Dat is de vraag. Zij zullen contact kunnen krijgen met de wereld der blanken, met alles wat mensen ooit gedacht en geschreven hebben, zij zullen een geheel nieuwe wereld moeten verwerken en inhalen wat zij eeuwen en eeuwen achter zijn geraakt. Neen, vrolijker en gelukkiger zullen zij er niet op worden. Dat komt pas als hun kinderen, kleinkinderen misschien dat alles meer verwerkt hebben.

Er is geen enkele reden om jaloers te zijn op de eenvoudige primitieve mens, om van de „gelukkige wilden” te spreken. Hoeveel inspanning, verdriet en zwaar verantwoordelijkheidsgevoel, hoeveel offers en strijd het zal kosten, de mogelijkheid wordt geschapen om mee te doen, om in te halen, om bijdragen te leveren, om ziekten te bestrijden, om leiders te kiezen, om de ban van geesten te verbreken, om te leren begrijpen hoe lang hun dit alles onthouden is door hen die zo maar binnen kwamen in hun land en die nu iets van de schuld gaan afbetalen.

Deze ontroerende jochies, ingespannen bezig, doen een van de belangrijkste dingen die een mens kan doen: mogelijkheden scheppen tot ontplooiing.

HARBC/voorw. Deze zonderling lijkende formule kan, als zij wordt toegepast, veel wantrouwen vernietigen, veel vrees verdrijven. Zij staat in het boek „Atoom-politiek”, geschreven door de Zweedse admiraal Elis Biörklund en uitgekomen bij Van Loghum Slaterus. HARBC/voorw. is de formule voor „Staking van de produktie van waterstof- en andersoortige atoomwapens, en van lange-afstands robots, die geladen zijn met waterstof- of „gewone” atoombommen. Tevens stopzetting van het vervaardigen van biologische en chemische wapens, en dit alles onder internationale controle en met voorwaardelijk verbod van het gebruik van reeds bestaande atoomwapens”.

Biörklund komt tot dit plan na een beschouwing van wat is geschied – en niet is geschied – om te trachten de wereld te behoeden voor een atoomoorlog. Hij geeft een zo getrouw mogelijk overzicht van de huidige stand van zaken bij de vervaardiging van waterstof- en plutoniumbommen en tracht niets te verdoezelen van de verschikkingen die de mensheid wachten als ooit het Russische en het Amerikaanse blok tot de rampzaligste botsing zouden komen. Dit, en zijn plan voor ontwapening in etappes – waarvoor hij elf alternatieven opsomt waarvan volgens hem HARBC/voorw. 't eerst verwerkelijkt moet worden – maken zijn boek tot uitermate belangrijke lektuur.

Maar moeten zijn ontwapeningsplannen en de talloze andere slechts „belangrijke lektuur” blijven? Biörklunds boek, nauwelijks verschenen, is al weer verouderd. De moordwerktuigen die hij beschrijft, zijn al weer overvleugeld door nieuwere, nog gruwelijker vindingen. Juist dezer dagen meldden de bladen, dat Amerikaanse konstruktors super-projektielen hebben ontworpen, welker vernietigingskracht alles, wat men vroeger uitdacht, ver achter zich laat. In deze verformuleerde tijd heten die dingen ICBM's, afkorting van Intercontinental Ballistic Missile, oftewel ontplofbaar projectiel, dat met een

snelheid van 24.000 km per uur op 800 km hoogte over de aarde kan razen. Die ICBM voert een explosieve lading mee die even verwoestend kan zijn als alle tijdens de wereldoorlog II afgeworpen bommen tezamen. Tien ICBM's zouden, volgens geheime, dus toch uitgelekte gegevens, voldoende zijn om het grootste deel der Russische of Amerikaanse bevolking „onschadelijk” te maken. In niet-militaire termen: op de gruwelijkste wijze te doden. Niet alleen de V.S. zouden over dergelijke afschuwelijke wapens beschikken, maar ook Rusland.

En deze opbeurende mededeling verschijnt in de kranten tegelijk met Chroesjtsjews verklaring, dat hij van Eisenhowers, Edens en Faures vredeswil overtuigd is. Tegelijk met het bericht, dat Eden en Eisenhower zorgelijk bijeen zitten omdat het er in het midden- en verre Oosten, en elders in de wereld, verre van opwekkend uitziet, tegelijk ook met de westerse opinie, dat Boelganins vredesboodschap aan Eisenhower niets anders zou zijn dan het sein tot een „vredes-offensief”. Weinig vertrouwen wekkend woord: hoe kan waarlijke vrede worden ingeleid met een offensief?

Als het Chroesjtsjew, Boelganin, Eisenhower, Eden, Faure, Mao Tse Toeng en al die andere grote machthebbers ernst is met hun wil tot vrede, tot vrede die niet vertroebeld is door wantrouwen, machtsbegeerte, sluwe staatsmans-„wijsheid”, en „belangen”, dan moet Biörklunds formule HARBC/voorw. niet slechts belangrijke lektuur blijven, dan moet het mogelijk zijn haar te verwezenlijken. Daarop voortbouwend zouden de groten der aarde hun grootheid kunnen bewijzen door Biörklunds laatste formule te verwezenlijken: HARBChar onv.w. vernietiging, hetgeen niets anders wil zeggen dan vernietiging van alle atoom-, biologische, chemische en robotwapens. En daardoor waarschijnlijk vernietiging van alle oorlogsvrees. J. v. S.

Veranderend klimaat?

De redactie van M. en W. heeft, in de loop der jaren al heel wat bittere, verontwaardigde en teleurgestelde woorden moeten schrijven als kritiek op onfatsoenlijke, leugenachtige bestrijdingsmethoden die bepaalde r.k.-kringen in woord en geschrift gebruikten tegen het H.V. Wij zijn niet van mening dat de zwaluwen die wij te signaleren hebben al zomer hebben gemaakt, maar de zwaluwen zijn er en er is inderdaad een wat milder klimaat aan het ontstaan. En dat signaleren wij met vreugde, want dan eerst wordt de sfeer geschapen van wederzijds respect waarin een gesprek of een konfrontatie mogelijk is.

In het december-nummer van „De vragende mens”, een „kontakt tussen katholiek en buitenkerkelijke” onder hoofdredactie van Dr. N. G. M. van Doornik, wordt in de inleiding o.a. geschreven: „De katholiek zal zeker met grote belangstelling de wegen blijven volgen, die hij niet als de zijne aanvaardt, van mannen, die hij wel vanuit zijn kristelijke beginselen als zijn naasten liefdevol te respecteren heeft.” En in het vraaggesprek met Dr. Van Praag dat D. Ouwendijk gehouden en geschreven heeft staat deze passage: „... (ik) herinner mij met ontvretenheid een artikel, dat ik jaren her... naar aanleiding van een humanistische publikatie geschreven had. Een meer romantisch dan bezonnen artikel, waarin ik eigenlijk vooral toonde

meer oog te hebben voor hetgeen ikzelf als waarheid wenste te belijden dan voor hetgeen de ander als waarheid wenste uit de dragen. En het gaat meestal zo, dat als men het oog uitsluitend en alleen op zijn eigen waarheid gericht houdt, men verblindt raakt; niet slechts ten aanzien van de mogelijke waarheid bij een ander, maar vooral ten aanzien van diens menselijkheid. En mijn verblindheid zat mij dwars. Hier kwam bij, dat zowel de publicistische als de oratorische activiteiten in katholieke kring ten aanzien van hetgeen humanisten beogen en denken nog herhaaldelijk de kortzichtigheid en verblindheid tonen, welke kalmer inzicht mij geleerd heeft om principieel te schuwen...”

Men zou, bij het zien van zo'n zwaluw verlangen dat deze, ook in eigen kring, meer bekendheid zou krijgen. En daar heeft het Verbond en zijn uitingen jaar in jaar uit blootstaan aan de afschuwelijkste verdachtmakingen... maar, zoals gezegd, wij verheugen ons oprecht; een vreugde die alleen maar getemperd zou kunnen worden door het inzicht dat er, zowel achter de „forse” bestrijding, als achter de „respektvolle” bestrijding, een tactische opdracht resp. verbod stak; dat beide aspecten in een campagne horen, en op grond van de ervaring in de geschiedenis is dat niet ondenkbaar, maar vooralsnog is de geest waarin dit blad geschreven is verheffend en verblijdend.

Mr. J. in 't Veld schrijft over zijn levensovertuiging in de plaats van de Godsdeed daarin en Van Praag kreeg gelegenheid, in een gesprek met Ouwendijk, een aantal misverstanden

ten aanzien van het humanisme uit de weg te ruimen en nog eens duidelijk te formuleren wat de hoofdzaken zijn.

Dr. J. H. Walrave G.P. geeft, in hetzelfde nummer: „een christelijk antwoord op het humanisme” dat duidelijk een der kenmerkende verschilpunten tussen christelijk geloof en humanisme uiteenzet, zonder de zo hinderlijke schamperheid. Wij wilden wel dat dit blad door r.-katholiek en door humanisten in ruime mate gelezen werd. (Het administratieadres is: Huize Duinzigt, Oegstgeest).

Een ander klein zomerzwaluwje vloog in „De Linie” van 17 dec. 1955. De ongenoemde schrijver polemiseert met het hoofdartikel van M. en W., waarin over de affaire prinses Margaret en Peter Townsend werd geschreven. Het stukje beweert dat het onjuist en ongeoorloofd is om de „Universele verklaring van de rechten van de mens” te gebruiken in een passage waar over het huwelijk van een reeds eerder getrouwde partner wordt gesproken. Op deze zaak zelf wordt hier niet ingegaan, maar eveneens met vreugde wordt gekonstateerd dat deze bestrijding rustig, redelijk en bescheiden is. „Wij willen niet beweren dat de „Universele verklaring” precies onze opvattingen weergeeft. Maar wel dat er geen enkele reden is, ze uit te leggen uitsluitend in de zin van het Humanistisch Verbond”. Wij hebben het ook wel eens in heel andere bewoordingen gelezen als een r.-k.-blad het niet eens was met een uitspraak die in M. en W. stond.

Jammer alleen dat één passage in een blad van het H.V. direkt wordt vereenzelvigd met een uitspraak van het H.V. Het is blijkbaar, en dit is zonder venijn bedoeld, ongelooflijk moeilijk om in te zien dat in talloze dingen, mensen die zich humanisten noemen van mening kunnen verschillen. Maar overigens... een aange naam aandoende klimaatverandering; menselijke gesprekken inplaats van angstig gehuil voor eigen parochie.

B.

KRITISCH ALLERLEI

In „The Times” lezen we het leen en ander over een kinderspelletje, waarmee de jeugd in Boedapest met Kerstmis verrast werd. Een merkwaardig spelletje! Op een speelbord staan „afgevaardigden van de vrede” in de vorm van Picasso's vredesduiven aangevallen. Hun bewegingen worden bepaald door het werpen met dobbelstenen, ondersteund door „voorstanders van de vrede” en geremd door „vijanden van de vrede”. Wanneer de „vredesafgevaardigde” op een rode cirkel (betekent kommunistische steden) is beland, mag men nog een keer gooien, omdat de kommunistische „vredesbeweging” hier natuurlijk gesteund wordt. Als de „vredesafgevaardigde” echter op een groene cirkel terechtkomt (betekent westerse steden zoals Londen, Parijs, Lissabon) mag men in het geheel niet gooien. Dit is duidelijk: de vredesbeweging wordt hier tegen-gewerkt! Als de „afgevaardigde” in de noodlottige zwarte cirkel komt, is hij meteen buiten spel. Geen wonder: de zwarte cirkel stelt Washington voor! „Mens erger je niet” zouden wij dit leuke spelletje wel willen noemen. Want eerlijk gezegd, wij hebben ons ge-gergd aan dit propagandistische

vergif, dat op geraffineerde wijze de kinderen in Hongarije de overtuiging moet bijbrengen, dat in het Westen alleen maar vijanden van de vrede en oorlogstokers wonen, die een bedreiging vormen voor de kommunistische vredes-engeltjes.

De moeilijkheden in het Midden-Oosten zijn niet gering. Het Westen heeft hier in Rusland een krachtige tegenspeler gevonden en het zal veel moeite en geduld kosten om de Arabieren te vriend te houden. Maar er is ook een andere kant, een morele kant aan deze zaak, die het Westen niet uit het oog mag verliezen. Hierop doelde het „Haagsch Dagblad” (6-1) toen het schreef:

„Wij willen waarlijk de betekenis van de middenoostelijke petroleum niet onderschatten, zomin als het belang van een beetje rust in de gistende wereld rondom de oostelijke oevers van de Middellandse Zee. Ja, wij willen zelfs zover gaan om te zeggen, dat wij sommige Arabische gevoelens wel kunnen verstaan. Veel zwaarder moeten echter gelden de morele rechten van de Joden en de morele

plichten van het Westen. Chroesjt-jew en de andere Russische leiders kunnen zich misschien veroorloven om te vergeten, dat het Rusland met zijn progroms is geweest, dat het eerste en het meest de noodzaak van een nationaal tehuis voor de Joden heeft aange-toond; maar het Westen mag nimmer vergeten hoezeer het, door gedurende jaren de vrije hand te laten aan de nazi-onderwereld, mede-schuldig staat aan wat de Joden is aangedaan, en hoezeer het nu ook gehouden is, met alle kracht mede te werken aan het scheppen van nieuwe levensmogelijkheden van deze te vuur en te zwaard vervolgd.”

Sinds juli 1954, toen de Verenigde Staten een sterke verhoging van de invoerrechten op Zwitserse horloges aankondigden, hebben Zwitserse belangheb-benden daartegen geprotesteerd. Blijkbaar hebben nu ook de Zwitserse kerken zich in dit koor gemengd. Wij lezen althans een ingezonden stuk in de „Neue Zürcher Zeitung” van iemand, die het een vreemde zaak vindt, dat tijdens een konferentie van West-Zwitserse protestanten besloten werd om de Amerikanen kerken te verzoeken haar „christenplicht” te willen vervullen en bij de regering van het land te interveniëren met het oog op de verhoogde invoerrechten op horloges...

Er worden in Engeland hevige diskussies gevoerd tussen voor-en tegenstanders van de doodstraf. Een tegenstander van de afschaffing van de doodstraf heeft in „Church Times” een argument naar voren gebracht, waarmee hij kennelijk hoopt zijn tegenpartij voorgoed het zwijgen op te leggen. „Jullie zijn in de war,” zegt hij, „waarom aktie voeren voor afschaffing van de doodstraf. Wanneer we iemand ophangen, doden we toch alleen maar zijn lichaam, zijn ziel is onsterfelijk.”

Ach ja, alleen maar zijn lichaam... Maar u zult het geloven of niet, wij vinden het lichaam eigenlijk toch wel een beetje belangrijk, ondanks deze filosoof van de „Church Times”.

Nadat begin van dit jaar de Kon. Ned. Academie van Wetenschappen in een uitvoerig rapport had bekend gemaakt, dat „aardstralen” niet bestaan, komt ook de Werkgroep voor Landbouwkundig Onderzoek inzake het Wichelroedeprobleem nu tot dezelfde konklusie. Afschermkastjes of andere afweerapparaten zijn nutteloos — behalve voor hen, die aan de verkoop verdienen.

Intussen zijn talloze goedgelovige en onkritische lieden slachtoffer geworden van deze kwakzalverij met aardstralen.

Het geval Anneke Beekman

Door een biezondere loop der gebeurtenissen kan het soms voorkomen, dat het lot van een mens een eigenaardig – meestal tijdelijke – verdubbeling ondergaat. Naast zijn persoonlijke bestaan, dat wij gemeenlijk „het leven” van die mens noemen, zien wij dan een tweede existentie, waaraan eveneens zijn naam verbonden is. Het is dan alsof zijn gewone bestaan tengevolge van een toevallige oorzaak tegen het vlak der publiciteit een wonderlijke schaduw heeft geworpen, welke door de maatschappij in bezit wordt genomen en van een eigen vitaliteit voorzien. Evenals bij een werkelijke schaduwwerking zich voordoet, worden de vormen en bewegingen van het persoonlijk leven gereproduceerd in die tweede existentie, maar vaak sterk verflauwd of karikaturaal vergroot, terwijl anderszits het reliëf en de veranderingen van het projectievlak ook het uiterlijk en de gebeurtenissen van die tweede existentie bepalen. Wij zien dan naast het eigen konkrete bestaan van deze mens: zijn abstrakte „geval”, een schaduwleven, dat hij deelt met de maatschappij.

De mens van „het geval” is geen zelfstandige persoon, maar een plaatsvervanger, zo ongeveer als de Onbekende Soldaat, die immers niet om zijn persoonlijke diensten een nationaal graf heeft gekregen en op hoogtijdagen door vorsten en staatslieden wordt geëerd, maar slechts als de plaatsvervanger van alle naamloze gesneuvelden die hulde voor hen in ontvangst mag nemen; ook de Onbekende Soldaat is een „geval”, zij het een postuum geval, waarbij de persoon niet meer in het geding is.

Sinds Anna Henriëtte Beekman, die op 21 november 1940 in Amsterdam werd geboren en nu dus ruim vijftien jaar oud moet zijn, uit de gezichtskring van de maatschappij is verdwenen – dat is dus ongeveer sinds het arrest van de Hoge Raad van 25 februari 1949, waarbij

„Aan kinderen geen gebrek”

„Aan kinderen geen gebrek” door Helen Doss (vertaald door Johanna M. C. Kievit-Van Loghum Slaterus) is een gezellig boek, dat je met plezier leest. Zoals van boeken over kinderen, en speciaal over kleine kinderen, altijd een bekoring uitgaat, zeker als er goed geobserveerd is en het grotere en kleinere kinderleed er in verwerkt wordt. En dit alles gebeurt in dit boek, een verhaal van jonge mensen, die zelf geen kinderen kunnen krijgen en dan kinderen aannemen, tot twaalf toe! Enerzijds grijpt het ons aan, anderzijds krijgt men op den duur wel het gevoel, het zo langzamerhand te weten.

Twee vraagstukken komen in dit boek speciaal naar voren: het adoptie-vraagstuk en het rassenprobleem. De problematiek van het eerste vraagstuk is me vaktechnisch beter bekend dan het tweede. Misschien komt het daardoor dat ik het boek uit het oogpunt van het rassen-vraagstuk belangrijker vind dan uit dat van het adoptie-vraagstuk. Het rassenprobleem komt uit dit Amerikaanse boek heel duidelijk naar voren. Want hoe moeilijk het eerst leek kindertjes, die geadopteerd konden worden, te vinden, het werd heel anders toen men de kindertjes van gemengd ras bleek te willen aannemen. Die werden door niemand gewenst!

E. VRIND-VAN PRAAG

de benoeming van de Commissie voor Oorlogs-pleegkinderen tot voogdes over het kind kracht van gewijsde verkreeg — is zij een „geval” geworden en slechts met dit geval-Anneke Beekman heeft de maatschappij nu nog te maken.

Om de persoon-Anneke Beekman gaat het niet en is het eigenlijk nooit gegaan. Er bestaat geen enkele aanleiding om te veronderstellen, dat zij bij de dames Van Moorst niet goed zou zijn opgevoed en verzorgd; evenmin mogen wij aannemen, dat zij thans in haar huidige woonplaats – een Belgisch internaat? Een klooster in het buitenland? – een ongelukkig leven zou leiden of met de ondergang bedreigd zou worden. Of de vlucht voor de opsporingsambtenaren een vijftienjarig kind ernstig zal beroeren, kunnen wij met reden betwijfelen – misschien schept zij in deze avontuurlijke opwinding wel veel genoeg. Zolang ons geen ongelukkige of gevaarlijke omstandigheden bekend zijn, bestaat er geen grond voor bezorgdheid om de persoon-Anneke Beekman en dus evenmin voor een ingrijpen in haar situatie.

Ook vroeger heeft de persoon-Anneke Beekman geen reden voor enig ingrijpen van de overheid gegeven. Daar zij haar beide ouders op 9 juli 1943 had verloren, had de rechterlijke macht na de bevrijding te voorzien in de voogdij en toeziende voogdij over deze wees. Tussen de pleegmoeder Geertruida Maria van Moorst en de familie van Anneke Beekman is toen uitvoerig geprocedeerd over de vraag, wie met de voogdij moest worden belast, in welke controverse de Commissie Oorlogspleegkinderen, de Voogdijraad en de Stichting tot verzorging van Joodse Oorlogspleegkinderen „Le-Ezrath Ha-Jeled” werden betrokken. Aanleiding tot de beslissing van de rechter was dus een „gewone” situatie, waarin alle minderjarige wezen uiteraard verkeren; de geschillen berustten slechts op tegenstrijdige verlangens van degenen, die eventueel voor de voogdij in aanmerking kwamen. Het belang van de persoon van Anneke Beekman speelde hierbij dus geen rol, al mogen wij zonder meer aannemen, dat de rechters bij de getroffen voorzieningen zich ervan hebben overtuigd, dat deze niet strijdig met haar belang waren. Juist het bestaan van de tegenover elkaar gestelde standpunten geeft ons de zekerheid, dat de rechterlijke macht in hoger beroep en in kassatie, een wel-overwogen beschikking heeft gegeven, toen de Commissie Oorlogspleegkinderen – en later op verzoek van de Voogdijraad na de opheffing van deze Commissie de Stichting Le-Ezrath Ha-Jeled – met de voogdij werd bekleed.

Niet het persoonlijke leven van Anneke Beekman, haar vreugde en leed, de haar toekomstige verzorging, staat dus op het spel. Het gaat thans om het „geval”, waarin Anneke Beekman slechts plaatsvervangster is van alle minderjarigen, die aan de macht van hun wettige voogd zijn onttrokken, onttrokken geweest zijn of onttrokken zullen worden; van de rechters, wier uitspraken worden genegeerd; van de Staat, die eigenrichting binnen zijn rechtskring ziet plaats vinden. Het geval-Anneke Beekman is een maatschappelijke zaak van de hoogste orde geworden, waarbij het wezen van de Rechtsstaat in het geding is – de Rechtsstaat, die tijdelijk moest wijken voor het geweld van dezelfde machten, waaraan de ouders van Anneke Beekman ten gronde gingen.

Het zou denkbaar zijn – en zeker in de

Rechtsstaat – dat de opvoeding door de rooms-katolieke pleegmoeder Van Moorst te zijner tijd de voorkeur zou blijken te verdienen boven een opgroeien in het Joodse gezin Van Dijk, dat door de Stichting Le-Ezrath Ha-Jeled daartoe aangewezen was, en dat de rechter op grond daarvan een wijziging in de aanvankelijk gegeven beschikking zou brengen. Dit zou zeer wel denkbaar zijn, wanneer het belang van de persoon-Anneke Beekman dat zou eisen.

Doch de ontwikkeling van het geval-Anneke Beekman – en hierin ligt nu de eventuele tragiek van dit meisje – sluit een dergelijke oplossing uit. Na alles wat er inmiddels gebeurd is, vermag ook de Rechtsstaat het niet meer zich te veroorloven om de voogdij alsnog toe te kennen aan Geertruida Maria van Moorst, die het kind niet aan de bij rechterlijke uitspraak benoemde voogd heeft afgegeven; daarmee zou een zeer ernstige onwettige toestand achteraf gelegaliseerd worden. Dit wil dus zeggen, dat – als zij opgespoord wordt en aan het gezin Van Dijk wordt toevertrouwd en daar niet op de juiste plaats zou blijken te zijn – een terug-gave aan G. M. van Moorst niet meer kan plaats vinden, zelfs als de opvoeding daár de meest ideale zou zijn.

Nu zal de ontwikkeling van deze historie vermoedelijk voor Anneke Beekman niet zo rampzalig zijn; naar mate zij bij haar terugkeer in de maatschappij ouder is, zal de aard van het gezin, waarin zij dan verblijven zal, minder ter zake doen; wanneer zij als meerderjarige opduikt, kan zij zelf de keuze doen.

Wat ernstig en verontrustend is, bestaat in de eigenmachtige handeling tegen de rechterlijke beslissingen in en in de onttrekking van een minderjarige aan het gezag van de voogd. Doch dit jegens de openbare rechtsorde bedreven kwaad gaat uit boven een misschien aan Anneke Beekman aangedaan onrecht. En hierin raken wij wellicht aan het meest stuitende aspect van deze onverklikkelijke geschiedenis: dat de eigenrichting, waardoor de rechtsorde werd aangetast, juist plaats vond ten aanzien van de voorschriften, die ter bescherming van de kinderen zijn gegeven, en dat hierdoor de overheid in een situatie wordt gedwongen, waarin aan de handhaving van de eerbied voor de wet en de rechter prioriteit moet worden gegeven boven de behartiging van de belangen der kinderen.

MR. F. DOELEMEN

„Dokter in Afrika”

Het alleraardigste boek van Dr. Alberto Dent „Dokter in Afrika” (Uitgeverij Born N.V., Amsterdam) bevat de memoires van een Italiaans geneesheer, die een groot deel van zijn leven in Noord- en Oost-Afrika doorbracht. Het is veel te zeggen dat dit boek „de kroniek van zeden en gebruiken bij de Arabieren, Berbers, Negers, Touaregs en vreemde stammen” is geworden, maar wat de vroegere lijfarts van de hertog van Aosta te vertellen heeft is zo boeiend en zo vol humor, dat wij dit boek warm kunnen aanbevelen. Het is geïllustreerd met goede foto's.

J. B. M.

Regionale Omroep Noord

(189 meter)

Friese uitzendingen

21 februari 7 uur: Dr. G. Stellinga – Groningen. Tsien jierren Humanistysk Forboun.

22 mei: S. Sytema, Assen.

14 augustus: S. Bouma, Groningen.

27 november: dr. O. Noordenbos, Amsterdam.

Weinig rijpe oogst

Door bijzondere omstandigheden ligt er nog een hele oogst van 1955 ter bespreking voor mij. Helaas kan hier een (omgekeerde) latijnse spreuk op worden toegepast: „Multa sed non multum” (véél, maar het is niet zo veel). Er is niet veel bij wat in gedachten blijft; niet veel wat, al is het voor een moment, boeit, niet veel wat verrast.

Henriette Mooy publiceerde een bundeltje: „Hak dan mijn kop er maar af” (uitgegeven in literaire opdracht van *De Beuk*, Stichting voor literaire publikaties, Amsterdam 1955). Mocht de wat ongewone titel van dit bundeltje doen vermoeden dat hier „hevige”, moderne dichtkunst beoefend wordt, dan komt de lezer bedrogen uit. Het is juist allemaal nogal gewoon en zo dat voor sommigen misschien juist een aanbeveling zou kunnen zijn, moet er bijgevoegd dat dit „gewoon” hier de kant uit gaat van „nietszeggend”. Het is weinig nieuw van gedachten, niet bijzonder beeldend van taal, zodat men deze gedichten na lezing al spoedig vergeten is.

Dezelfde kloof, die tussen de titel van de bundel en de inhoud ervan bestaat, manifesteert zich ook in het gedicht zelf, waaraan de bundel zijn naam ontleent. Ik citeer het om u te laten zien, wat ik bedoel:

TWEE WERELDEN

„Hak dan mijn kop maar af
en rol me in mijn graf!”
riep iemand, beu van 't storen,
't verduist'ren van zijn binnengloren
door roepen, of door tikken aan de deur
en ander hinderlijk gezeur —
hij hield zijn gramschap stom,
stoof met een zangerig „Ik kô-m”,
naar voren.

Het vers vertoont geen eenheid en is topzwaar — letterlijk topzwaar, want de beginregels hebben een veel te zwaar aksent gekregen door het uiterst zwakke slot. De regel — 't verduist'ren van zijn binnengloren — irriteert wat door zijn gezochtheid, een irritatie, die ook elders optreedt, door woordgebruik als „bloemweligheid” en „bronwel”, „'s werelds warr'ling”.

Irriterend is Johan C. P. Alberts (in de regel Johan Cé Pé genaamd) vaak ook wel. Toch moet gezegd worden dat het als postscriptum geannonceerde vóórwoord van zijn bundel „Katharsi” (gepubliceerd bij zijn privé-uitgeverij „De Waterman” in Den Haag) wel het meest irritante voor mij was. Hierna vielen de gedichten zelf bepaald mee. De kwajongensachtige toon is in ieder geval zo direct dat de glimlachjes als paddestoelen uit de grond schieten: „Nacht II Experimentele Versie” is een knappe parodie die sommige echte experimentele produkten zelfs overtreft.

Het „Liedje” (van de kikkervis) is behalve werkelijk een liedje (de titels van de gedichten dekken hun lading voortreffelijk) óók nog een verrassend vers. Ook de „Nachtmusik” blijft lang in de oren klinken:

NACHTMUSIK

Langzaam wordt de slaap mij lief
liever dan de dagen
alles wat de dag mij geeft
heb ik al in slaap beleefd
in zo schone sagen.

En dan komt de trage dag
die de lieve dingen
uitre't tot een slome sleur
appelmoes van bellefleur
stiekem handen wringen.

Trage dag ik wil niet meer
al je pakken dragen
luist'ren naar je stom geluid
dat geen sikkepit beduidt
'k vlucht weer in mijn sagen.

Wat een vondst: de appelmoes van bellefleur! Voor wie het nog niet weet: Joh. C. P. Alberts beweegt zich verder vooral op het gebied van de korte puntgedichten, soms in copla-vorm, zogenaamd naar hun Spaanse voorbeeld en hier in Holland vooral beoefend door Werumeus Buning.

MYSTERIE

Wie zoekt naar het hart van een „zondaar”
vindt vaak een juweel, een gebed.
Op de plaats van het hart van de „braven”
prijkt veelal hun zelfportret.

Het mag dan niet bijzonder origineel zijn, maar het vormt een eenheid — de pointe zit op de juiste plaats, aan het eind, en het is waar ook.

Remco Campert: „Met man en muis” (uitgegeven door *De Beuk*, Amsterdam). Een uitstekende bundel, het is een genoeg die te signaleren. Het is vermoedelijk niet ieders

Kroniek der poëzie

door

Lenie de Zwart

poëzie, maar poëzie is het in ieder geval. Het zit vol interessante gedachten, die bovendien ook nog niet zo abstrakt en gekompliceerd opgediend worden dan dat de doorsnee geleterde lezer ze niet kan begrijpen. Wilt u een etiket? „gematigd modern”. Naar mijn idee zal dit langer en meer blijven bloeien dan de uiterst-avantgardistische proeven, die we zo nu en dan voorgeschoteld krijgen. Als tekenend credo is het eerste gedicht wel aardig:

IK WIL WEL...

Ik wil wel graven
Naar poëzie, maar niet
Te diep. Je weet
Hoe ik een dichter ben
Bij de gratie van
Aardoppervlak

Hemelbodem ook
Wel genoemd. Daar
Staan mijn handen
Nu eenmaal naar. Dus
Wandelaar en zwart-
Ziener, geen delver

Maar werper
Van stenen, laatste
En eerste. Scherend
Over aarde, daar
Nesten mij bouwend
Als zwaluw.

Als u hierna de lust gevoelt méér uit deze bundel te lezen, zult u zeker niet teleurgesteld worden.

„De Beuk” publiceerde verder op 10 febr. 1955 een „Liber Amicorum” van Jac. van Hattum, ter ere van diens 55e verjaardag — waarin zeer uiteenlopende figuren uit de hedendaagse dichtkunst hun bijdrage geleverd hebben zodat dit boekje een kaleidoskoop geworden is van de veelsoortige vriendenbanden die Van Hattum met onze dichters en prozaïsten verbinden.

Daarnaast een bundel van Van Hattum zelf: „Un an de plus, Un an de moins” (eveneens bij De Beuk verschenen ter gelegenheid van dit jubileum) waarin bij voorbeeld het heel eenvoudige gedichtje „Moeder” sterk aanspreekt:

MOEDER

Ik was niet eens zo heel goed thuis
in alle ding van moeders huis.

Maar ik zie haar nog zo dikwijls staan,
als ik kwam, of weer ben heengegaan.

Dan stond zij voor het hoge raam
en wuifd' en zei m'n jongensnaam.

Zover de straat het heeft gedoogd,
werd ik begroet, of nageoogd.

Tot 'k eens 't gordijn gesloten vond,
voorgoed gesloten moeders mond,

haar oog gesloten — en voortaan
alleen zou komen en weer gaan.

Alleen — en toch weer niet alleen,
want zij is meer nu om me heen,
dan z' in haar leven is geweest,
vervuld, als ik ben, van moeders geest.

Een grote keur van oude en nieuwe gedichten van Freek van Leeuwen vinden we tenslotte in „Rood en Wit”, gekozen en ingeleid door Wim J. Simons en uitgegeven door *De Beuk*, 1955, Amsterdam. Om de figuur van Freek van Leeuwen te karakteriseren kan men het beste de volgende regels van zijn eigen hand aanhalen:

„Heer, laat ook mij een van de zangers zijn,
die op het puin van Babylon en Rome
de bouwers van het komende Godsrijk zijn.”

Van Leeuwen is een sterk sociaal-voelend en tevens religieus-bewogen dichter: de twee kleuren van deze levensovertuiging zijn dan ook als motto voor deze bundel gekozen. Zijn taal is vaak rauw — de taal van het proletariaat, waarvoor hij opkomt — in andere gedichten weer profetisch. Zuivere poëzie moet ge hier niet zoeken; daarvoor zijn deze gedichten te tendentius. Het zijn meer in versvorm geklede revolutionaire en religieuze gedachten, die, hoewel op zichzelf onaanvechtbaar, mij in hun vorm toch niet kunnen bekoren. De taal is of te laag-bij-de-gronds of te hoogdravend: vrijwel nergens wordt het zozeer verkiesbare eenvoudige woord gevonden, dat toch zoveel méér zou overtuigen dan de krachttermen die er nu in zo grote getale in voorkomen.

Het is de redactie een groot genoeg
weer een vaste medewerkster te kunnen
begroeten, nl. dra. L. de Zwart, die de
„Kroniek der poëzie” zal verzorgen. Op
deze pagina drukken wij haar eerste
bijdrage af.

Gemeentelijke subsidies voor kerkelijke doeleinden

„Kunst is geen regeringszaak.” Deze oude uitspraak is juist en eeuwig jong, voorzover zij beoogt uit te drukken, dat er geen officiële regeringskunst is, dat de overheid in een eventuele strijd tussen verschillende kunst-richtingen, als zodanig geen partij is of mag zijn.

„Kunst is geen regeringszaak” is een droef, kortzichtig en – althans hier te lande – gelukkig geheel verlaten standpunt, voorzover het bedoelt aan te geven, dat de overheid voor bevordering van kunst geen gelden beschikbaar behoort te stellen en die bevordering aan kunstenaars en kunstliefhebbers zelf behoort over te laten.

Wij hebben leren inzien, dat het beleven van kunstgenot een belangrijk maatschappelijk geestelijk goed is. Ook wie zelf door natuurlijk gemis onvatbaar is voor kunst-, bijvoorbeeld muziekgenot, behoort zich medeverantwoordelijk te voelen voor dit geestelijke goed van anderen. Hij kan zich niet aan steun voor muziek onttrekken door zich te beroepen op zijn volstrekte muziekonontvankelijkheid.

Ook godsdienst is geen regeringszaak. De overheid mag of kan geen partij zijn in een strijd tussen verschillende godsdienstige richtingen of tussen verschillende opvattingen inzake de godsdienst. Er is – althans hier te lande – géén officiële godsdienst. Er is scheiding van Kerk en Staat.

De overheid mense zich niet in de vraag, wat de inhoud van het hoogste geestelijke goed van de bevolking behoort te zijn. Een ieder beantwoorde de diepste levensvragen voor zichzelf. Maar ieder onzer is medeverantwoordelijk voor het hoogste geestelijke bezit van zijn naasten, in die zin, dat hij, waar nodig en waar mogelijk, bevordere, dat zijn naasten in staat wordt gesteld eigen hoogste geestelijke bezit ook werkelijk in volheid te beleven.

Hieruit vloeit onmiddellijk het recht en de plicht van de overheid om overal alle genootschappen, waarin gelijkegezinden ten aanzien van deze hoogste goederen verenigd zijn (indien nodig) te steunen, opdat zij hun hoge taak op aanvaardbare wijze zullen kunnen

verrichten. Het is hierbij uiteraard onverschillig of deze gelijkgezindheid bestaat ten aanzien van een godsdienstige, van een pantheïstische dan wel van een humanistische overtuiging. Zodra dit laatste niet wordt aanvaard, is godsdienst weer regeringszaak geworden in de ontoelaatbare vorm van dit gezegde.

Ik ben dan ook van mening, dat het op de weg van een gemeentebestuur ligt subsidies aan enig kerkgenootschap of enige andere „levenbeschouwelijke” vereniging te verlenen, wanneer blijkt dat van de lidmaten in gemoede niet kan worden verlangd, dat zij de geldelijke lasten, welke redelijkerwijze nodig zijn, zelf volledig dragen. Het hoogste geestelijke goed van onze medemens moet ons dit offer gaarne doen dragen, ook als ons eigen geestelijke goed een ander is.

De onverdraagzame, die in het bezit van de enige, eeuwige waarheid meent te zijn, zal dit standpunt wellicht niet kunnen aanvaarden. Dit mag voor de verdraagzame geen reden zijn anders te handelen dan zijn plicht hem voorschrijft.

De in de laatste tijd veel besproken gemeentelijke subsidies aan kerkgenootschappen acht ik dus in beginsel alleszins verdedigbaar. Staatsrechtelijk zijn ze stellig aanvaardbaar. Ze zijn met generlei wettelijke bepaling of staatsrechtelijke beginsel in strijd. De scheiding van Kerk en Staat wordt er niet door geraakt.

PROF. DR. G. VAN DEN BERG

Bij de opvoering van Stuivelings „Erasmus”

Er zijn enkele groten die zo zeer een stempel op hun tijd gedrukt hebben dat de tijd naar hen genoemd wordt. Zo spreekt men over de tijd van Voltaire, zo ook van de tijd van Erasmus. Hij werd in 1466 in Rotterdam geboren, hij stierf in 1536 in Bazel. Erasmus' tijd is dus de periode om de eeuwwisseling. Hij leeft op een breuk der tijden, deels in de middeleeuwen, deels in de nieuwe wereld en de grote keuze tussen middeleeuws autoriteitsgeloof en het nieuwe individualistische Lutheranisme heeft hij nooit willen of kunnen doen.

Huizinga, de kenner bij uitstek van Erasmus, noemt hem dan ook een „onwillig medespeler in het drama der Hervorming”. Zijn leven lang strijdt hij voor eenvoud, voor een niet-scholastiek, niet in spitsvondigheden verlopende godsdienst, voor een „navolging van Christus”, voor een milde behandeling van kettters, tegen oorlog en geweld, voor een zoeken naar de zuivere bronnen uit de klassieke oudheid, maar de grote stap tot Luther heeft hij niet gezet. Hij wil de korrupte kerk zuiveren, niet verlaten.

En zo is hij de schrijver geworden van een der weinige wereldberoemde en onsterfelijke boeken, de „Lof der Zotheid”, waarin hij al wat hij belachelijk, zot, verouderd, dom of fanatiek vond hekeld. Zo gaf hij de geschriften der kerkvaders uit – tot de bronnen –, zo vertaalde hij de bijbel, zo schreef hij tegen de oorlog en zo tekende hij ons de eigenaardigheden van de volken die hij, op zijn vele reizen, zelf aanschouwde had. „De naam van Erasmus zal nimmer vergaan,” zei een tijdgenoot, John Colet, van hem.

Het eerste tafereel van Stuivelings „spel van het humanisme” – dat tijdens de jubileumviering van het H.V. in Amsterdam wordt opgevoerd – speelt in 1509, in de eetzaal van het huis van Erasmus' vriend Thomas More. „Londen bevalt in dit huis hem volmaakt”. Een aantal passages uit de „Lof der Zotheid” worden gespeeld. De felle kritiek op de misstanden

van zijn tijd worden op uiterst geestige en flitsende manier ten tonele gevoerd. Het tweede tafereel speelt in Bazel, in 1516, ten huize van Erasmus' vriend, de drukker Frobenius. De kern van dit tafereel ligt in de gesprekken met de dikke en met de lange monnik, die de verpersoonlijking zijn van het domme, fanatieke middeleeuwse monnikendom, onwetend en aanmatigend. Erasmus vertelt van zijn leven aan Frobenius en Holbein.

In het derde tafereel zijn wij in Leuven, in 1520. In diep-ernstige en betekenisvolle gesprekken tussen Erasmus en Egmondanus beluisteren wij de strijd tussen het nieuwe en het oude. Godscalc Rosemond, de rektor van de Leuvense universiteit, is Erasmus' tegenstander.

In het vierde tafereel spreekt Erasmus met de Lutheraan Simon Grynaeus en hieruit blijkt wat Erasmus denkt over de nieuwe leer:

„Luther is ook van 't ras der theologen: er 's mij te veel verstands in Luthers boek. Luther stelt vast, waar ik nog onderzoek, Luther verwerpt, waar ik nog twijfel...”

..... Luther scheidt, ik onderscheid alleen. Luther voert strijd, ik werk, en ik wil vrede.”

In het vijfde tafereel komt de prachtige dialoog tussen de hervormde, Oecolampadius en Erasmus. Het speelt in het studeervertrek van de eerste in Bazel.

Erasmus zegt:
„... heel mijn levenswerk verliest zijn zin bij een verdeelde kerk.

Christus is één, de christenheid moet één zijn, het moet.”

Oecolampadius wil de breuk en verwijt Erasmus dat hij niet kiezen wil.

In het zesde tafereel, spelend in Bazel in 1536, sterft Erasmus. Frobenius en zijn vrouw en de vrienden zijn aanwezig en spreken over hem.

Wat is het grootst in deze mens geweest? Rhenanus zegt zijn kennis, Anna Froben, zijn humor, Amerbach zijn vroomheid, Frobenius zelf zegt zijn zuivere rede.

Bij lezing maakt het stuk grote indruk en het lijkt alsof het zeer goed voor het toneel geschikt is. Met hoge verwachtingen zullen wij de voorstelling in Amsterdam aanschouwen.

„Roep en roeping”

Prof. dr P. J. Bouman deelt in een „woord vooraf” van zijn boek „Roep en roeping. De levens van Jaures, Wilson en Rathenau”, (Amsterdam H. J. Paris) mede dat de eerste uitgave er van in 1936 plaats vond, dat een restant van de oplage in 1942 door de bezettende macht vernietigd werd en dat er z.i. behoefte is aan een tweede druk, juist nu, omdat het begrip roeping in de politiek zo gedevalueerd is.

Wij kunnen dit boek van de Groningse socioloog, gezien het jaar van verschijnen, niet beschouwen als een rehabilitatie van de ongelukkige en helaas zo veel gelezen „Revolutie der Eenzamen”, maar wij willen wel onze lezers die, zonder tot eigen studie te komen over deze figuren, over hen ingelicht willen worden aanraden deze goed geschreven en interessante levensschetsen ter hand te nemen. Het motto van Max Weber is goed gekozen: „Slechts wie de zekerheid heeft te kunnen verdragen dat de wereld van zijn standpunt beschouwd te dom of te gemeen is voor wat hij haar wil bieden en die weet dat hij tegenover dit alles desondanks een „en toch” kan plaatsen, heeft „roeping” voor politiek.”

Het is nuttig en verrijkend de levens van deze drie groten, levend in een andere overgangstijd, te lezen. Het boek is fraai uitgegeven door de firma Paris. De prijs is slechts f 5.90.

B.

KRUISTOCHT TEGEN DE HONGER

Aan de ene kant van de wereld krijgen miljoenen mensen niet genoeg te eten en aan de andere kant blijven regeringen zitten met uitpuilende pakhuizen voedselvoorraden waar geen kopers voor te vinden zijn. Deze vreemde en ongezonde toestand vormt een voortdurende dreiging, niet alleen voor de ondervoede Aziaat of Afrikaan, die zelf geen uitweg kan vinden uit zijn misere omstandigheden, maar ook voor de Amerikaanse en Europese boer, die zodra zijn regering niet meer zou helpen, met zijn onverkorte produkten bleef zitten en in zijn bestaan bedreigd werd.

De laatste tien jaar lijkt het, of in de grote landbouwstaten – en vooral voor Amerika geldt dat vraagstuk – de oogsten steeds overvloediger worden. De Amerikaanse regering die, om de boeren te steunen, overvloedige voorraden opkoopt, geeft *dagelijks* f 2.700.000 uit om alle tarwe, mais, lijnzaad, boter, katoen en tabak op te slaan. En de voorraad groeit nog steeds aan.

Hoe is die geweldige toeneming te verklaren? In de oorlog gingen landen die niet bezet waren hun agrarische produktie geweldig opvoeren. Regeringspremies, veredeld zaad, intensievere bebouwing met geperfectioneerde machines joegen de produktie op tot ongekende hoogte. Tijdens en kort na de oorlog beleefden de boeren in de niet-bezette landen een gouden tijd.

Maar vier jaar na de oorlog – de produktie van landbouwprodukten in de bevrijde Europese landen was inmiddels sterk gestegen – werd het al duidelijk, dat er overschotten zouden komen, die op den duur even katastrofaal voor de boeren zouden kunnen zijn als de economische ineenstorting in 1929. En nu het merkwaardige en beschamende: toch was op dat moment nog ongeveer *tweederde* van de wereldbevolking ondervoed! Alleen een internationale regeling zou aan die paradoxale toestand een eind kunnen maken. De organisatie die dat zou kunnen was er: de F.A.O., de Voedsel en Landbouworganisatie, de eerste gespecialiseerde afdeling van de Verenigde Naties.

Sir John Boyd Orr, directeur van de F.A.O. van 1945 tot 1948 kwam met een stoutmoed-

dig plan. In landen waar honger geleden wordt, argumenteerde Sir John, moet de koopkracht van de bevolking opgevoerd worden door een versnelde ontwikkeling van landbouw en industrie. Het is een levensbelang voor het Westen een welvarend Azië en een welvarend Afrika als vaste afnemer te krijgen. Verder zouden de regeringen moeten komen tot onderlinge goederenovereenkomsten waardoor de prijzen stabiel zouden worden en de boeren konden rekenen op een redelijk loon, zonder helemaal van hun regeringen afhankelijk te zijn. Vooral géén beperking van de produktie zoals voor de oorlog als remedie tegen landbouwkrisissen werd aanbevolen. Dat zou het paard achter de wagen spannen, waarschuwde de idealistische directeur-generaal.

Landen met een ondervoede bevolking moeten tegen speciale prijzen overschotten kunnen kopen, zonder dat de wereldmarkt ernstig wordt verstoord. Een moedig plan waarvan niemand de juistheid betwistte maar... dat ook niemand onverkort en drastisch durfde uitvoeren. Teleurgesteld dat nationale belangen van de bij de F.A.O. aangesloten landen zijn plan in de weg stonden, stelde Sir John Boyd Orr, de man die gezegd had: „Als de mensen om brood vragen kunnen wij hun geen papier geven,” zich in 1947 niet meer herkiesbaar.

Zes jaar later hamerde de Nederlandse minister van Landbouw, Mansholt, tijdens een F.A.O. konferentie op hetzelfde aambeeld: het overschottenprobleem en het vraagstuk van de ondervoeding kan maar op één manier opgelost worden: verhoging van de koopkracht van de wereldbevolking. „Handelen wij nú, dan handelen wij op het juiste ogenblik,” zei de minister. Weer knikten de gedelegeerden in de koele konferentiezaal instemmend. Maar ook nu bleek, dat nationale en internationale belangen twee verschillende grootheden zijn. Mansholts ingrijpende voorstellen werden niet aangenomen, maar zijn rede was niet helemaal tevergeefs: sinds 1954 is een internationale werkkommissie bezig geweest een soort kode op te stellen om tot afzet van de overschotten te komen. Een half jaar geleden hadden al 35 landen laten weten dat ze er mee akkoord gingen.

Wat de F.A.O.-deskundigen in de tien jaar gedurende welke de organisatie thans bestaat hebben gepresteerd, is zeer respectabel. Europea-

Lezingen voor de Vara

12 februari: dr. G. W. Huygens, „Over individualisme”;

19 februari: dr. J. P. van Praag, „Het groene gazon”;

26 februari: prof. dr. G. Stuiveling, „De daad van Lebak”.

nen en Amerikanen „exporteerden” hun beste landbouwgeleerden naar vrijwel alle landen waar voedseltekorten heersten. Zij hielpen primitieve boeren de moeilijke stap te doen van het Stenen Tijdperk in de Atoomeeuw. Zij leerden en hielpen hen planten- en dierziekten, die eeuwenlang fatalistisch als door de goden gezonden straffen beschouwd waren, met moderne wetenschappelijke wapens te bestrijden.

Die projekten van technische hulpverlening namen soms zeer grootse vormen aan. In 1946 stelden experts vast, dat van al het graan dat jaarlijks ter wereld opgeslagen wordt, niet minder dan tien procent verloren gaat door onoordeelkundige opslag. Van die reusachtige hoeveelheid verspild graan werd 50 pct. verslonden door insecten, 40 pct. opgeknagd door ratten en 10 pct. bedorven door schimmels. Om dat verlies tegen te gaan moeten niet alleen talrijke silo's gebouwd worden, maar ook wegen aangelegd en transportmiddelen geproduceerd om de oogst te vervoeren. En bovendien moeten de boeren overtuigd worden van het voordeel van een betere opslag. Allemaal maatregelen die veel tijd en geld kosten.

Aan de technische hulpverlening heeft Nederland een belangrijke bijdrage geleverd. Nederlandse deskundigen, vooral op het gebied van de tropische landbouw waar wij een grote reputatie hebben, bleken zeer gezocht en ons land bleek ook een goede naam te hebben als studieland voor buitenlanders.

De resultaten van al die internationale inspanning zijn, ondanks het vele dat al bereikt is, niet spektakulair. Voor vele volken, speciaal die in de economisch onderontwikkelde gebieden, is de toestand, ook door de aanzienlijke bevolkingstoename, ternauwernood beter dan vóór de oorlog. Is dat ontmoedigend? „Nee,” zegt minister Mansholt, „wie de geaardheid van de landbouw kent, zal hier niet door worden teleurgesteld. Het tot hogere produktie brengen van een landbouwbedrijf is immers nooit een kwestie van jaren, doch van tientallen jaren, zelfs in die landen, waar de boer open staat voor het in toepassing brengen van verbeterde methoden en nieuwe vindingen.”

Er is nog een hoopvol aspekt: een halve eeuw geleden waren voor de gemiddelde Nederlander landen in Azië en Afrika verre en vage begrippen, staten waar „arme heidense negers” woonden, die verder geen enkele invloed hadden op het leven zoals dat er hier uitzag. In het atoomtijdperk zijn Afrikanen en Aziaten onze burens geworden en een misoogst in India is ook voor ons een faktor om rekening mee te houden. Dit (langzaam) groeiende besef, dat de welvaart van die verre volken ten nauwste samenhangt met onze eigen welvaart is een psychologische winst die niet onderschat moet worden.

De kruistocht tegen de honger, zoals F.A.O. die al tien jaar voert, heeft er nu een nieuwe bondgenoot bijgekregen: de atoomenergie. Dit jaar begint een programma-kommissie van de F.A.O. met een onderzoek naar de toepassing van atoomenergie in de landbouw. Wellicht zal het met behulp van deze bondgenoot mogelijk zijn in de toekomst de genadeslag toe te brengen aan een van de oudste ervvijanden van de mens: de honger.

B. VAN REE

Landbouwdeskundigen van de FAO staan vaak voor het probleem de boeren van een land de zevenmijlslag te laten maken van de methodes uit het Stenen Tijdperk naar die van de twintigste eeuw. Een FAO-expert wijst een baardige boer in Pakistan hoe hij een moderne tractor moet bedienen.

IK denk er ZO over

Persoonlijke vrijheid in het gedrang

En van de grondslagen waarop het humanisme, zoals dat zich in het Verbond manifesteert, rust is de persoonlijke vrijheid. De waarde van de persoon wordt hoog aangeslagen en het is de taak van het Verbond er voor te waken dat de waarde van de persoon in ere wordt gehouden.

Het is bekend dat de voortschrijding van de techniek naast de maatschappelijke voordelen ook vele nadelen tot gevolg heeft. Door de radio en televisie — de zgn. massa-kommunikatiemiddelen — zijn we in staat van een ontzagwekkende stroom van feiten en wetenswaardigheden kennis te nemen. Dat kan als een maatschappelijk winstpunt worden beschouwd. Door de moderne techniek is het thans mogelijk dagelijkse voorvallen rechtstreeks door middel van een verborgen mikrofoon en zender, op te nemen en weer uit te zenden. In de nabijheid staat dan de wagen van de technische dienst waar het uitgezondene wordt opgevangen en tevens op een geluidsband wordt vastgelegd. Teneinde de „levendigheid” van de radio-uitzendingen te bevorderen maken de omroepverenigingen steeds meer gebruik van deze technische mogelijkheid. Dat de aktualiteit van de programma's hierdoor wordt bevorderd moet als een winstpunt worden gezien.

In de laatste tijd heb ik de volgende uitzendingen, die op deze wijze waren tot stand gebracht, opgemerkt. Daar was dan eerst de uitzending van de „tientjes” door de A.V.R.O.-reporter Tom Schreurs. De gesprekken, die hij met de voorbijgangers op het Amsterdamse Leidseplein had waren uiteraard nogal vreemd; het effect voor de radioluisteraars was komisch. Ik vraag mij af of hier nu niet een aanslag op de persoonlijke vrijheid is gepleegd. Onder de persoonlijke vrijheid versta ik niet alleen de vrijheid van handelen binnen bepaalde grenzen uiteraard, maar ook de vrijheid van het niet handelen, eveneens in een enkel geval aan grenzen gebonden. De aangesproken voorbijgangers hadden niet het minste vermoeden wat er aan de hand was. Zij konden niet bevroeden dat het door hen gezegde aan duizenden in den lande werd doorgegeven. M.i. is hier de persoonlijke vrijheid aangetast, daar de aangesprokenen geen toestemming hadden gegeven tot het uitzenden van de gevoerde gesprekken.

In het tweede geval, door mij opgemerkt, was de situatie enigszins anders. In het zaterdagavond-programma van Cees de Lange (oudejaarsavond) kreeg een bezoeker de opdracht bij een willekeurige garage één liter benzine te gaan tanken en vervolgens aan de bediende te vragen z'n auto wat schoon te maken, teneinde

de service van de garage te testen. Het met de bediende gevoerde gesprek werd door middel van de boven aangegeven techniek op de geluidsband vastgelegd en later uitgezonden. Het opnemen gebeurde op zaterdagmiddag en de uitzending was 's avonds. Het was hierdoor mogelijk de bediende van de garage van de bedoeling op de hoogte te brengen en tevens zijn toestemming voor de uitzending te vragen. De gang van zaken is in dit geval naar mijn mening volkomen juist geweest. De uitzending geschiedde met toestemming van de betrokkene.

Tenslotte het volgende geval. Voor de V.A.R.A.-mikrofoon is thans een reeks uitzendingen over de kwakzalverij begonnen. Het doel van deze reeks is de luisteraars op de gevaren van de kwakzalverij te wijzen en aan te tonen dat er veel bedrog op dit terrein is. Dit doel verdient m.i. alle lof. De eerste uitzending is inmiddels geweest. Wat kreeg de luisteraar te horen? De reporters waren bij enkele „wonderdokers” op het spreekuur geweest. De gesprekken waren op de bovenomschreven wijze op de geluidsband vastgelegd en werden nu gedeeltelijk uitgezonden. Wat is er nu in feite gebeurd? De luisteraars hebben zich door middel van de radio in de spreekkamer van de kwakzalver gedrongen en luisterden het persoonlijk gesprek af.

Geloof en leiding

We leven in een bezeten wereld, zei Hui-zinga eens. Hoewel ik optimistischer ben, lijkt het er toch veel op dat hij gelijk heeft. Vooral onze westerse wereld lijkt soms bezeten door waandenkenbeelden; losgeslagen als we zijn van onze gevestigde normen en zekerheden; levend feitelijk in een overgang, een niemandsland. In een vrijheidsroes hebben we een verouderde kerk en staat neergehaald. Daarna is een overwinning ingezet.

Maar daarin delen ook de oude kerk en staat. Zoals naast de hervormde kerk ook de moederkerk zich vernieuwde en bleef bestaan, zo bleef naast de democratie de monarchie bestaan. Nu zijn we geneigd het oude niet meer verouderd te achten of het nieuwe niet nieuw genoeg. Ons overgangstijperk moet er wel een zijn van grote onzekerheid. Voorlopig komen we hier nog niet uit, vrees ik.

We zijn vaak als verward in onze vrijheidsdroom. We staan niet meer open voor alles wat nieuw is of we aanvaarden redeloos alles wat nieuw is. We laten ons beïnvloeden door propaganda en de massa-mening of we willen alleen het eigen inzicht, zo eigenaardig mogelijk, volgen. We leven tussen uitersten en vervallen in uitersten. Toch moet de waarheid in het midden liggen.

Het gaat m.i. niet meer om geloof of ongeloof, absolute leiding of absolute vrijheid. Ongeloof en ongebondenheid kunnen niet duurzaam bestaan. Het moeten de voorbijgaande waarden zijn voor een tijdperk van vernieuwing en omwenteling. Ze zijn, uiteindelijk, geen doel maar middel. De toekomst lijkt mij een redelijk vernieuwd geloof en een democratisch vernieuwde leiding. Zonder geloof en leiding, d.w.z. zonder liefde en zekerheid, vertrouwen en aanvaarding, kunnen wij niet.

Afgezien van het te verwachten nuttig effect van deze wijze van reportage, ben ik van mening dat hier een grove inbreuk is gemaakt op de persoonlijke vrijheid. Ook hier waren de „dokters” onwetend van hetgeen er gebeurde en was er geen toestemming voor de uitzending. Dit geval is ernstiger dan het eerstgenoemde, daar hier inbreuk is gemaakt op het z.g.n. huisrecht. Onder dit huisrecht versta ik populair gezegd, het recht om heer en meester in eigen huis te zijn en alleen die personen in mijn huis toe te laten, die ik persoonlijk wens te ontvangen. Het is duidelijk dat de wetgever ter vervulling van zijn taak inbreuk op dit recht maakt. De rechtmatigheid, of zo men wil doelmatigheid, van het handelen van de overheid in deze wordt door mij niet ontkend.

Huisvredebreuk wordt door de wetgever als een misdrijf beschouwd. Het laatstgenoemde geval vertoont grote overeenstemming met het plegen van huisvredebreuk.

Naar mijn mening wordt op de bovenaangegeven wijze en in de genoemde gevallen inbreuk gemaakt op de persoonlijke vrijheid en wordt aan de waarde van de persoon hierdoor tekort gedaan.

Wat kan er nu tegen deze handelingen worden gedaan? Persoonlijk ben ik van mening dat de betrokkenen op grond van het bepaalde in artikel 1401 (onrechtmatige daad) van het Burgerlijk Wetboek, zoals dit artikel sedert 1919 door de Hoge Raad wordt uitgelegd, een rechtsvordering kunnen instellen, daar de fatsoensnorm is overtreden. Voor zover ik heb kunnen nagaan, kan strafrechtelijk niet tegen deze handelingen worden opgetreden. Misschien ligt hier een taak voor de wetgever.

Hoe dit juridisch ook zij, het is m.i. de taak van het humanisme er voor te waken dat aan de waarde van de persoon niet tekort wordt gedaan. Voor het Humanistisch Verbond ligt hier een belangrijk arbeidsterrein. W. P. BAKKER

Spiegel der poëzie

Van Victor van Vrieslands „Spiegel van de Nederlandse poëzie door alle eeuwen” (1100-1900) verscheen bij Meulenhoff de derde druk (prijs f 18,50). Voor deze prachtige bundeling gedichten is elk aanbevelingswoord overbodig; zij is terecht reeds vroeger geroemd als een onmiskenbare bijdrage tot de kennis van de historie onzer dichtkunst en van haar schoonheid. Wij willen onze vreugde en dankbaarheid uiten voor het feit, dat het mogelijk is gebleken van dit boek een derde druk te doen verschijnen.

Misschien zal menig een dit niets zeggen of ergeren. Toch meen ik dat vele feiten er op wijzen, en mij bewijzen, dat dit juist is. Ik bedoel dus geen godsdienst en geen diktatuur. Ik bedoel een geloof en een leiding die weer één is met de gemeenschap; die er niet meer boven staat. Het tegenwoordige beeld van geloof en leiding is veelal maar een misvormd beeld. Een gezonde gemeenschap is één in een sterk levensgeloof en één met een sterke leiding. Wij verloren onze binding met — ons vertrouwen in een absolute en toch onmachtige kerk en staat. Hervorming en revolutie, humanisme en socialisme heeft hen vernieuwd en vernieuwt ze nog. Laten wij dan ons *vertrouwen* vernieuwen. Blijven we niet in de overgang staan. M.i. moeten we dóór ongeloof naar een redelijker geloof, dóór vrijheid naar een natuurlijker gebondenheid.

H. KORTING

MENS EN WERELD

verschijnt om de veertien dagen

Hoofdredakteur: dr. H. Bongers. Redaktiesekretaris: J. van Straten, Goethelaan 73, Utrecht. Telefoon: 21563. Administratie en advertenties: Bleyenburgerstraat 1, Utrecht. Tel.: 10163. Postgiro 304.960, t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht. Advertentietarieven op aanvraag. Kleine advertenties: f 1,— per regel. Abonnementsprijs: voor leden van het Humanistisch Verbond f 3,50 p. jaar, voor niet-leden f 6,—. Buitenland f 6,50. Losse nummers: f 0,20.

N.V. Levensverzekering-Maatschappij

AURORA (opgericht 1887)

Amsterdam - Herengracht 62 - Telefoon 47006-42878

Kapitaal-, Lijfrente-, Volksverzekeringen

en ... het veel gevraagde

Aurora Spaarcertificaat

(3% rente en een gegarandeerd spaarkapitaal ook na overlijden)

Vraagt vrijblijvend nadere inlichtingen

CREMATIE

Het lidmaatschap der Vereniging voor Facultatieve Lijkverbranding geeft recht op toepassing van lage crematie-tarieven. Gezinscontributie minimaal f 3.— per jaar

De Vereniging bemiddelt voor gezinsverzekering op speciale voorwaarden

Alle gewenste inlichtingen:

Hoofdkantoor Riouwstr. 186, Tel. 554797, 's-Gravenhage

VREDESACTIE

Radicaal Pacifistisch Maandblad
onder redactie van Dr W. J. Jong en
H. Kuysten. Administratie-adres:
Chr. Bennekerslaan 22 D, Rotterdam (O.)
Abonnementsprijs f 3,— per jaar

Belasting-consultatiebureau

„Fiscaal instituut”

o.l.v. B. en T. M. Hamstra

Kantoren:

Groningen, Taco Mesdagstraat 42
Telefoon 26194

Zwolle, Wilhelminastraat 12
Telefoon 6278

De kerkelijken zorgen voor hun wezen door het instandhouden van weeshuizen etc.

Buiten-kerkelijken zorgen voor hun wezen door zich aan te sluiten bij de

WEEZENKAS

Vereniging op de grondslag van het beginsel „Opvoeding zonder geloofsdogma”

Inlichtingen omtrent het lidmaatschap bij de Secretaris W. DE HAAS,
Adm. de Ruyterweg 234, Amsterdam-W.

Indien U zich in de rijen der humanisten heeft geschaard en bovendien lid is van de P. v. d. A.

**sluit U dan aan bij de
HUMANISTISCHE
WERKGEMEENSCHAP
in de Partij van de Arbeid!**

Vraagt U eens een proefnummer van ons maandblad „Vernieuwing”

Het secretariaat der H.W.G.,
Nieuwe Rijn 33 a, Leiden,
verstrekt U gaarne inlichtingen

Weduwnaar, 63 jaar,

zoekt kennismaking met eenvoudige, beschaafde vrouw, met lief karakter, niet ouder dan 55 jaar. Steller der advert. is eigenaar van boek- en kantoorboekhandel te den Haag. Het is de bedoeling bij voldoende gebleken wederzijdse sympathie een huwelijk aan te gaan.
Brieven onder nr. febr. 1 bur. v. d. blad

2 gepens. dames zoeken

2 ongem. of gestoff. kamers

met voll. pension, parterre of 1e etage, op nette stand, liefst in A'dam of Haarlem.
Brieven onder nr. febr. 3, bur. v. d. blad

Zoek voor mijn vriendin, 43 jr., weduwe, eigen inkomen, 2 kinderen 12 en 16 jr. (H.B.S.)

echtgenoot,

eventueel weduwnaar met 1 of 2 kinderen
Brieven: Brederostraat 139, Zwolle

Gevraagd:

juffrouw voor de huishouding

in doktersgezin met binnenkort 5 kinderen. Flink dagmeisje aanwezig. Zo nodig kan voor een eigen kind een plaatsje gemaakt worden. Brieven met referenties: Mevr. Kroonenberg, Stationsweg 31, Goes (Zld.)

Aangeboden:

grote zonn'ge ongem. kamer met keuken, WC., tuin, eigen ingang, bij ingenieursgezin met 2 kind. in Laren N.H.; in ruil voor enige huish. hulp en oppas o.a. 1 zondag in de 14 dagen. Geen jonggehuwden. Brieven met opgave leeftijd etc. onder nr. febr. 2 bur. van dit blad.

Dame-Huishoudster (gesch.)

met schoolg. dochttertje, v.g.g.v., zoekt betrekking in beschaafd kunstz. milieu, Rotterdam of omgeving.
Brieven onder nr. febr. 4, bur. v. d. blad

Ik zoek voor mijn vriendin, gezonde, knappe, slanke, donkerblonde vrouw, 33 jaar, Capricornus, ac. opleiding, eigen werkring, van goede familie, representatieve verschijning, sportief, huiselijk, kunstzinig, filosofische natuur, teosofische levensopvatting (geen lid),

een levenskameraad,

gentleman, pers.heden: academicus of zakenman van goede familie, 1.80 m. lang of groter. Leeftijd tot 42 jaar, goede positie, sterke geestelijke belangstelling. Liefst omgeving Amsterdam. Alleen ser. brieven met foto, op erewoord retour, levensbeschrijving en geboortedatum, worden beantwoord.
Brieven onder nr. febr. 5, bur. v. d. blad

Zojuist is verschenen:

IPHIGENEA IN ARGOS

het bekende blijspel in vier bedrijven van
Prof. Dr. LIBBE VAN DER WAL.

PRIJS f 3,50

Bestellingen te zenden aan:

Centraal Bureau Humanistisch Verbond
Bleyenburgerstraat 1, Utrecht
Telefoon 10163 - Postgiro 304960

Uw collega heeft eens toegegeven, „wel iets te voelen voor het Humanistisch Verbond”. Eén avond praten zal hem er vrijwel zeker van overtuigen, dat hij lid moet worden.